

**Pr. lect. univ. dr. Ovidiu Soare,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos“ din Galați**

ASPECTE RELIGIOASE ȘI SOCIAL-ISTORICE PRIVIND PASTORAȚIA PERSOANELOR VÂRSTNICE

Abstract: *The pastoral care of the elderly in our Church requires a specific approach, it includes several particularities, taking into account the fact that the elderly lived in two historical periods, diametrically opposed, separated by the events of December 1989. Then, almost unexpectedly, the communist political regime disappeared over night, after which there followed a period of adaptation to the new Romanian, European and international political, social and religious realities. The political regime changed when today's seniors were in their 40s and 50s, the age of full adulthood. Many of them had a certain stable socio-economic position, which they had acquired with sacrifices and compromises, bearing in mind that in a society with a rigid political regime it was not easy to climb the steps of a hierarchy. You had to pay attention to everyone and everything. There was a certain social balance, which was acquired through sacrifices, strain and not infrequently disappointments, which could not be confessed to almost anyone. Even if it was a society with some social and economic stability and predictability, the efforts to adapt to it were commensurate, with costs that mostly remained in the memory of the elderly. A society with almost perfect social control, where reports, investigations and statements of all kinds were the order of the day.*

All this strict and all-encompassing social control, in the Romanian communist society, led to the emergence of a fear or fear. This fear or fear, almost dormant since the communist period, is present in the souls of the elderly even today, mostly. Our elderly people today are sensitive people, full of emotionality, which they often mask with clumsiness, who cannot and do not want to part with their past. A past that they analyze and redefine almost daily, most of the time through a superlative construction. The study aims to analyze some sensitive aspects of the lives of the elderly for a better understanding of their pastoral care.

Keywords: *Romanian Orthodox Church, Christian identity, social control, religiosity.*

Pastorația persoanelor vârstnice din Biserica noastră necesită o abordare specifică, ținând cont de faptul că vârstnicii noștri au trăit în două perioade istorice diametral opuse, separate de evenimentele din decembrie 1989. Atunci, aproape pe negândite, vechiul regim a dispărut, după care a urmat o perioadă de adaptare la noile realități politice, sociale și religioase românești, europene și internaționale, perioadă care continuă și astăzi după mai bine de 30 de ani.

Regimul politic s-a schimbat atunci când vârstnicii de astăzi aveau 40-50 de ani, vârsta maturității depline. Mulți dintre ei aveau o anumită poziție socio-economică, pe care o dobândiseră cu mari sacrificii și compromisuri, ținând cont de faptul că într-o societate cu un regim politic rigid nu era simplu să urci treptele unei ierarhii. Exista o anumită înțelepciune socială, care se dobânda cu multă trudă, încordare și nu de puține ori cu dezamăgiri, dezamăgiri care nu puteau fi mărturisite aproape nimănui, nici atunci și nici acum.

Chiar dacă era o societate cu o oarecare stabilitate și predicție socială și economică, eforturile de adaptare la ea erau pe măsură, cu costuri care în mare parte au rămas în memoria persoanelor vârstnice. Era o societate cu un control social aproape perfect, în care erau la ordinea zilei rapoartele, anchetele și declarațiile de tot felul.

Vârstnicii noștri de astăzi sunt persoane sensibile, pline de emoții, pe care frecvent o maschează cu stângăcie, la care se adaugă și acea tărie și voință de a trece peste toate încercările vieții, de atunci și de acum, fiind pentru noi un exemplu.

„Este vârsta mării sincerității și a aderării fără nici o rezervă la adevăr și dreptate. Vârsta inteligenței neconformiste, vârsta unei integrități morale. Preotul predicator trebuie să se gândească în chip serios la toate acestea, pentru reușita sigură a misiunii sale pastorale”¹.

Biserica a avut și are intensități și perspective diferite în viața vârstnicilor, care variază în funcție de educația și statul lor social și care, privite din perspectiva timpului actual, capătă valențe și rede-

---

1. Gheorghe BURCĂ, „Importanța cunoașterii manifestărilor sufletești ale credincioșilor pentru predicator”, lucrare de seminar susținută în cadrul pregătirii pentru doctoratul în teologie, întocmită sub îndrumarea Diac. Prof. Emilian Vasilescu, care a dat și avizul pentru publicare, în: *Studii teologice*, seria II, anul XXIII, nr. 5-6, mai-iunie 1971, București, p. 357.

finiri noi, funcție și de evenimentele pe care le trăiesc și le înțeleg astăzi.

Nu putem înțelege perioada istorică în care au trăit și trăiesc vârstnicii noștri, mai ales în relația lor cu Biserica, dacă în viața noastră nu este prezentă Rugăciunea. Ea ne oferă o perspectivă ziditoare, plină de folos și ne face să înțelegem mai bine rolul și rostul nostru și al aproapelui nostru, în care regăsim și persoana vârstnică. Prin rugăciune căpătăm înțelepciune și pricepere: „Cel ce dai înțelepciune și pricepere celui care cere și nu treci cu vederea pe cel care greșește, ci pui pocăința spre mântuire”².

Căutând chipurile de pocăință din Biserică, lepădăm trufia, mândria și cruzimea cea rea a fariseului și mergem pe calea cea dreaptă și înțeleaptă a vameșului³.

Rugăciunea este izvorul de bucurie care ne unește cu Sfânta Treime, dar și cu Biserica din toate timpurile și din toate locurile, deci și cu Biserica noastră din perioadele istorice mai apropiate sau mai îndepărtate de noi, cei de astăzi. Rugăciunea aduce multă iubire sfântă în inimă, ne unește cu Dumnezeu, ne ajută să vedem în fiecare om un frate, deci să vedem și în vârstnicul de lângă noi un frate. Rugăciunea ne ajută să înfruntăm greutățile vieții și cel care se roagă folosind rugăciunile Bisericii, acela are smerenie și nu se roagă singur, ci împreună cu Biserica și cu Sfinții, oriunde ar fi și oricât de însingurat ar părea el⁴.

În același timp, bine este ca Să-L invităm pe Domnul să se roage în noi cu bucurie, pentru că numai așa ne putem ruga, pentru noi, pentru cei care ne iubesc sau nu ne iubesc, pentru cei care ne ajută, pentru cei vii și pentru cei vii din Ceruri, pentru toată lumea, chiar și atunci când primejdii și valuri se abat asupra noastră⁵.

2. ***, *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012, p. 144

3. ***, *Triod*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010, p. 10-12.

4. † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Rugăciunea – izvor de bucurie”, în: *Carte de rugăciuni*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2016, pp. 3-6.

5. † CASIAN, Arhiepiscopul Dunării de Jos, „Doamne, spre ajutorul meu ia aminte; Doamne, să-mi ajuți mie, grăbește-te (Psalmul 69, 1)”, în: *Carte de rugăciuni*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2017, p. 10.

Nu numai izvor de bucurie este rugăciunea, ci și de daruri. Astfel, unul din darurile rugăciunii este acela că păstrăm legătura permanentă cu înaintașii noștri, strămoși, moși și părinți. Tot un dar al rugăciunii este și sporirea dragostei și al respectului dintre părinți și copii, dintre semeni și chiar dintre generații. Un alt dar al rugăciunii este că se realizează o împăcare a noastră cu Dumnezeu și cu toți oamenii⁶.

Respectul dintre părinți și copii este mai bine conștientizat atunci când părinții noștri ajung în rândul vârstnicilor, iar rugăciunea copiilor către părinți devine mult mai evidentă pentru grija pe care trebuie să o avem față de ei:

„Primește umilita mea mulțumire pentru binefacerile ce le reverși neîncetat asupra părinților mei. Trimite-le, Stăpâne atotbun, și în viitor binecuvântările Tale și le iartă toate greșelile pe care ca niște oameni le vor fi făcut. Învață-mă ca să cinstesc în ei puterea ta și să le fiu recunoscător și mulțumitor pentru grija ce au avut și au față de mine. Ajută-mi ca să urmez poruncile tale cele sfinte. Să fiu supus, ascultător și să nu fac nimic care să-i întristeze. Răsplătește-le, Preabunule, cu facerile Tale de bine pentru dragostea și îngrijirea neadormită, pe care totdeauna le au pentru mine. Apără-i pe ei de toate nenorocirile și întristările. Dă-le viață lungă, fericită, liniștită și pașnică. Fă-i părtași de binecuvântarea Sfinților Tăi. Înmulțește roadele osteneților lor. Fă să prisosească peste ei binefacerile Tale și întru îndestulare, ca să Te binecuvântăm în toate zilele vieții noastre”⁷.

Sau așa cum frumos sunt prezentate cererile tot în această rugăciune, dar într-o ediție mai veche:

„Dăruiește-mi Doamne înțelepciune, ca să nu uit niciodată, nici în supărări, nici în necazuri și nici în bucurie, învățătura Ta, cum că «binecuvântările părinților întăresc casele fiilor», și iarăși: «cununa bătrânilor sunt fii lor și fală fiilor sunt părinții lor»”⁸.

---

6. † EPIFANIE, Arhiepiscopul Buzăului și Vrancei, „Rugăciunea și dreapta credință”, în: *Carte de rugăciuni*, Editura Episcopiei Buzăului, Buzău, 1987, pp. 8-9.

7. ***, „Rugăciunea copiilor pentru părinți”, în: *Carte de rugăciuni*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2017, pp. 145-146.

8. ***, „Rugăciunea copiilor pentru părinți”, în: *Rugăciuni și Învățături de Credință ortodoxă*, Editura Episcopiei Buzăului, Buzău, 1987, p. 95.

Bine este ca în analizele și cercetările noastre, sociale, teologice, politice sau de altă natură, mai mari sau mai mici, privind viața noastră sau a semenilor noștri de astăzi sau de ieri, să ținem cont de roadele rugăciunii și de îndrumările celor ce cu bună rânduială ne-au păstorit în trecut sau ne păstoresc astăzi.

Căutând să înțeleg mai bine aspectele religioase, sociale sau politice din societatea noastră de ieri sau de astăzi, am purtat mai multe dialoguri cu persoanele vârstnice. Primul dintre ele a fost cu un profesor pensionar de matematică, M., în luna martie a acestui an, 2023, în vârstă de 69 de ani, născut în Brăila și care pe la mijlocul anilor 90 s-a mutat în București și am aflat lucruri inedite legate de relația lui cu Biserica și cu Societatea, din trecut și de astăzi.

La întrebarea, „cum a fost perioada comunistă”, mi-a răspuns cu un zâmbet amar, „greu de răspuns, părinte”.

Din perioada copilăriei sale am reținut două aspecte, legate de relația sa cu Biserica.

Primul dintre ele este acela că bunica sa îl ducea regulat la biserică, până când a ajuns în clasa a II-a, când a fost făcut pionier. După aceea i-a spus: „Acum ești pionier și nu mai trebuie să mergi la biserică” și nu l-a mai dus. Fără să-l întreb de ce a făcut acest lucru, pentru că vedeam în glasul lui și în privirea lui că nu dorește să răspundă la o asemenea întrebare, firească într-un dialog, mi-am dat seama că, prin această interdicție, bunica lui dorea să-i protejeze familia. Ambii părinți erau învățători în oraș.

Al doilea aspect, care într-un fel îl contrazice sau mai bine zis îl completează pe primul, este acela că de multe ori învățătoarea lui, care era soție de preot, îl trimitea sâmbăta la biserică, unde slujea soțul ei, cu diferite mesaje scrise, „bilețele”. Acolo unii credincioși îi ofereau anumite ofrande, colivă sau colăcei, pe care se străduia să-i mănânce pe drumul de întoarcere la școală, pentru a nu fi văzut cu acele ofrande de către colegii lui. Zâmbește ca un copil când îmi prezintă această amintire din copilărie. Iată că, chiar dacă bunica lui nu-l mai ducea la biserică, acest lucru era făcut de către Școală, printr-o acțiune voită sau nu, de către doamna sau mai bine zis tovarășa învățătoare.

Își aduce aminte, cu un zâmbet greu de definit, de ziua în care a fost făcut pionier, în clasa a II-a, chiar de ziua lui Lenin, în anul 1962,

prin luna aprilie. După expresia feței observ că a fost profund impresionat atunci, deoarece și acum fața și ochii s-au luminat, semn că i-am câștigat oarecum încrederea și poate să vorbească fără nicio barieră emoțională. Înțeleg mai bine din reacția lui că educația politică, materialist dialectică, era foarte bine pusă la punct. Nu numai că nu l-a uitat pe Lenin, ci vorbește cu bucurie în glas despre acel eveniment.

Cu toate acestea, mi-a mărturisit cu regret în glas și în privire că nu a fost făcut membru de partid. Observ că acest lucru l-a marcat și nu poate uita nedreptatea care i s-a făcut. Își amintea cu tristețe că în perioada când era profesor, înainte de 1989, a fost solicitat de către directorul școlii unde predă să ducă o adresă la Comitetul județean de partid. Era în timpul practicii agricole, la început de an școlar. Dacă ar fi dus el adresa nu s-ar mai fi dus în acea zi la practica agricolă: „De la Consiliul județean aș fi plecat direct acasă“. A intervenit însă un „coleg binevoitor“, care i-a spus directorului: „Nu poate să se ducă el cu adresa, pentru că nu este membru de partid“. Și nu s-a mai dus el cu adresa la Consiliul județean. Sunt lucruri aparent ne semnificative pentru noi astăzi dar, pentru cei care au trăit acele vremuri, toate aceste întâmplări aduc frământare și neliniște în sufletele lor, chiar dacă lucrurile au fost odată și nu se mai întorc.

Se poate observa din acest interviu sacrificiile, frustrările și tensiunile prin care au trecut vârstnicii de astăzi în tinerețea și maturitatea lor, în special intelectualii, dar nu numai ei. Un motiv în plus pentru a avea față de ei tot respectul și prețuirea noastră.

„Bătrânii noștri, pentru care ne rugăm, sunt părinți și bunici, oameni care s-au dăruit pentru familie și societate, mulți dintre ei au luptat cu demnitate pentru identitate națională, au realizat edificii culturale și economice”⁹.

Marea majoritate a lor s-a născut în perioada comunistă sau în perioada premergătoare comunismului, ceea ce înseamnă că prima parte a vieții lor a fost una în care valorile fundamentale, primite în

---

9. † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Prețuire, recunoștință și binecuvântare pentru vârstnici“, Mesaj adresat credincioșilor ortodocși români cu ocazia *Zilei Internaționale a Persoanelor Vârstnice*, 1 octombrie 2010, în: *Credință pentru fapte bune*, Editura Basilica, București, 2011, p. 83.

școală, dar și în familie, de multe ori erau filtrate prin prisma ideologiilor vremii. Toate acestea au lăsat urme în comportamentul, atitudinea și reacțiile lor. Aduc și aici un exemplu din interviul cu domnul profesor, care le spunea colegilor mai tineri din cancelarie, acum când încă mai predă ca pensionar: „Dacă ați fi avut asemenea comportament, pe vremea lui Ceaușescu, nu ar mai fi fost nici unul dintre voi în școală“.

Interesant este faptul că acesta a fost răspunsul pe care mi l-a dat profesorul la afirmația mea că: „profesorii de până în 38-40 de ani au făcut Religia în școală“, cu alte cuvinte, „o bună parte dintre profesorii de astăzi din școlile din România au o educație religioasă dobândită în școală“ și că „acest lucru este unul bun pentru Școală și Societate“.

Am observat că reacția domnului profesor a fost una critică și cam tăioasă la afirmația mea.

Mama lui, învățătoare, născută în 1933, a fost o persoană religioasă. „A fost o persoană apropiată de Biserică, mai ales în ultima parte a vieții; se spovedea și se împărtășea frecvent; a prins alte vremuri“. Parcă se scuza pentru comportamentul lui religios, fiind conștient de faptul că nu este, în cea mai mare parte, după rânduiala Bisericii.

Consider că o parte dintre intelectualii vârstnici au fost supuși multor frustrări și presiuni. Sunt retrași din viața socială, trăindu-și bucuriile și dramele lor aproape neștiuți de nimeni. Sunt mult mai sensibili la presiunile „ideologice“, față de alte categorii sociale. În perioada tinereții au fost „vânați“ de ideologii și agitatorii vremii. Au devenit foarte sensibili la sfaturile și îndrumările vremurilor actuale, din orice direcție ar veni ele. O anumită discreție pe care o au față de viața comunitară, din care fac parte, poate fi explicată și din această perspectivă a solicitărilor excesive, la care au fost supuși în perioada comunistă.

Din această cauză este de dorit să respectăm libertatea religioasă a vârstnicilor noștri, în particular, și, în general, să respectăm libertatea lor, dar să nu uităm spusele Sfântului Apostol Pavel: „*Pe cel bătrân să nu-l înfrunți, ci să-l îndemni ca pe un părinte; pe cei tineri, ca pe frați. Pe femeile bătrâne îndeamnă-le ca pe niște mame, pe cele tinere, ca pe surori, în toată curăția*“ (1 Tim 5, 1-2).

Pe de altă parte, generalizările negative la adresa comportamentului lor religios din trecut provoacă încordare și nemulțumire în sufle-

tele lor. Au chiar tendința să regândească și să-și reformuleze perioada tinereții, să o umanizeze, să o spiritualizeze, să o facă „după vremurile actuale“; parcă ar trăi cu teama că vor fi judecați și din păcate sunt astăzi mulți „judecători de ocazie“ care-i judecă fără a simți că ochii lor sunt „plini de bârne“¹⁰.

Legătura cu Biserica o regăsim și într-un al doilea dialog, cu o doamnă, G., în vârstă de 80 de ani. Discutând despre legătura ei cu Biserica, din perioada tinereții, am aflat lucruri care erau diametral opuse față de cele împărtășite de domnul profesor de matematică. Doamna era responsabilă cu controlul calității la Uzina „Progresul“ din Brăila.

„Părinte, eu nu eram o persoană importantă la serviciu. Nimeni nu ne băga în seamă pe noi. Mergeam la biserică nestânjeniți de nimeni. Eram credincioasă, dar tinerii din zilele noastre, nu știu ce să zică...“.

M-a surprins faptul că, din punctul ei de vedere, societatea comunistă nu a împiedicat-o să păstreze și să-și dezvolte o legătură firească cu Biserica.

„Aveam un maestru «de treabă», care, atunci când era sărbătoare, ne dădea drumul mai devreme de la serviciu și aveam timp să mergem la biserică“.

O altă doamnă, F., tot octogenară, mi-a descris legătura ei cu Biserica tot în termeni pozitivi:

„Proveneam dintr-o familie săracă de la țară. Aveam o colegă de clasă care era fiică de preot. Relația cu colega de clasă a devenit foarte strânsă. Ne făceam temele împreună, acasă la părintele, mâncam tot acolo și când mergeam la școală, doamna preoteasă-mi strecura discret un ban în buzunar. Cântam și în corul bisericii. După ce am devenit asistentă medicală, la sărbătorile din timpul săptămânii plecam mai devreme de la serviciu și mergeam la biserică. Aveam un șef îngăduitor. Am rămas toată viața apropiată Bisericii“.

Aceeași apropiere de Biserică îmi este împărtășită și de domnul I., intelectual și el ca domnul profesor, de formație inginer. Îmi spunea că

---

10. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omiliile la Matei*, în: *Scrieri*, III, traducere, introducere, indici și note de pr. D. Fecioru, col. *Părinți și Sciitori Bisericești*, 23, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 296.

toate vacanțele le petrecea la mănăstire. „Aveam un unchi preot acolo și speram și eu și familia mea să mă fac preot“.

Prezentarea acestor aspecte concrete din viața vârstnicilor noștri scoate în evidență anumite particularități pe care le-am întâlnit în pastorația vârstnicilor și au rolul de a evidenția credințioșia, sensibilitatea și emotivitatea acestei categorii sociale, care s-a format în două perioade istorice diferite ca structură și mentalitate, categorie socială pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, fiecare dintre noi o va încerca mai devreme sau mai târziu.

Bine venită este, în încheierea studiului nostru, rugăciunea rostită de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, în mesajul adresat credincioșilor ortodocși români cu ocazia *Zilei Internaționale a Persoanelor Vârstnice*:

„Preacurată Stăpână, Pururea Fecioară, în vremea necazului nostru acoperă-ne pe noi cu Acoperământul tău cel sfințit, iar în vremea neputințelor și a bătrâneților noastre fii mijlocitoare către Fiul tău și Dumnezeu nostru. Să nu biruie răutățile lumii anii vieții noastre, iar sfârșitul să nu ne găsească cumva în afara Acoperământului tău cel sfânt“¹¹.

Bibliografie:

***, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2019.

***, *Carte de rugăciuni*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2017.

***, *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012.

***, *Rugăciuni și Învățăături de Credință ortodoxă*, Editura Episcopiei Buzăului, Buzău, 1987, p. 95.

***, *Triod*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010.

† CASIAN, Arhiepiscopul Dunării de Jos, „Doamne, spre ajutorul meu ia aminte; Doamne, să-mi ajuți mie, grăbește-te (Psalmul 69, 1)“, în *Carte de rugăciuni*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2017, pp. 3-11.

† DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Prețuire, recunoștință și binecuvântare pentru vârstnici“, în *Credință pentru fapte bune*, Editura Basilica, București, 2011, pp. 83-84.

11. † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Prețuire, recunoștință și binecuvântare pentru vârstnici“, în: *Credință pentru fapte bune*, Editura Basilica, București, 2011, p. 83.

ARHIEPISCOPIA DUNĂRII DE JOS – UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS“

† DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Rugăciunea – izvor de bucurie“, în *Carte de rugăciuni*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2016, pp. 3-6.

† EPIFANIE, Arhiepiscopul Buzăului și Vrancei, „Rugăciunea și dreapta credință“, în *Rugăciuni și Învățăături de Credință ortodoxă*, Editura Episcopiei Buzăului, Buzău, 1987, pp. 3-10.

BURCĂ, Gh., „Importanța cunoașterii manifestărilor sufletești ale credincioșilor pentru predicator“, în *Studii teologice*, seria II, ANUL XXIII, Nr. 5-6, mai-iunie 1971, București, pp. 353-362.

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Matei*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.